نقش دیوان محاسبات در تحقق شعار سال ۱۴۰۰

محمد دهون[1]
آرش شمسه[2]

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۰/۱۵
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱/۲۹

چکیده:

تولیـد اگرچه در حوزه‌ی اقتصادی برای افکار عمومی معنا دارد، اما نمی‌توان مفاهیمی چون: رونق تولید و «جهش تولید» را یک بعدی تفسـیر کرد و آن را صرفاً با نگاه اقتصادی بررسی نمود، زیرا رونق و «جهش تولید» در بستر جامعه اتفاق می‌افتد و عوامل فرهنگی و اجتماعی در ایـن زمینـه اهمیت زیادی دارد. از دیدگاه اسـلام و آموزه‌های آن کـه ملت ایران به آن پای بند اسـت باید تولید بر مبانی و برخوردار از قواعد و اصول اعتقادی باشـد که از محوری ترین آن‌ها فرهنگ کار و کارآفرینی در جامعه اسـت. در فرهنگ ناشـی از آموزه‌های اسلامی – میهنی ایران اسـلامی کار، تلاش و کوشـش هدفمند برای برآورده کردن نیازهای اساسی جامعه دارای اجر و قرب اسـت، در فرهنگ اسـلامی کار جوهره ی انسـان است و نهادهای اجتماعـی، رسـانه‌ها باید در ترویـج فرهنگ ارزش مدار کار و کارآفرینی بکوشـند که تولید محصولات نافع، ایجاد شـغل، افزایش درآمد عمومی، شکاف کاهش طبقاتی در این چرخه از ارزش‌ها به حساب می‌آید، همچنین تولید محصولات فرهنگی در این زمینه مدنظر است. در این مقاله در نظر اسـت پیرامون جایگاه و نقش دیوان محاسـبات در اجرای کار نظارتی خود که در اصل انجام و ایفای یک حسابرسی جامع و عملکردی دستگاههای اجرایی (وزارتخانه‌ها، موسسات و نهادهای دولتی) می‌باشد و نقشی که دیوان در تحقق شعار تولید ،پشتیبانی‌ها و مانع‌زدایی‌ها ایفا می‌کند بحث و بررسـی می‌شود. دیوان محاسبات سازمانی دولتی و یکی از نهادهای وابسته به مجلس شورای اسلامی می‌باشد و وظیفه نظارت بر همه فرایندهای مالی به منظور پاسـداری از بیت المال را به عهده دارد تا هیچ هزینه‌ای از اعتبارات مصوب تجاوز نکند و هر وجهی در جای خود مصرف شود. لازمه‌ی این امر نیز، ایجاد تعامل پویا و همکاری خردمندانه بین دیوان محاسـبات، دولت و دستگاههای اجرایی می‌باشد. دیوان محاسبات در این فرآیند، از طریق اجرای قوانین و مقررات، به عنوان یک ارگان نظارتی و پیشـگیرانه وارد عمل می‌شـود. اولین ابزار مورد نیاز حسابرسی جامع و نظارت بر اجرای بودجه همان نیروی انسانی متخصص می‌باشد که فعلا این ارگان با کمبود نیروی انسانی مواجه است. که کمبود نیروی انسانی بهره‌ور به مراتب تاثیر قابل توجهی در امر حسابرسی جامع و کنترل بر نظارت

---

۱. حسابرس دیوان محاسبات.
۲. حسابرس ارشد دیوان محاسبات.

اجرای بودجه دستگاه‌های اجرایی به همراه خواهد داشت این مقاله به دنبال یافتن روابط علّی نهادی حاکم بر موضوع مورد مطالعه است و در این راستا، به معرفی نقش و اهداف دیوان محاسبات می‌پردازدو راه حل‌ها و پیشنهادات مربوطه را برای تحقق شعار تولید، پشتیبانی‌ها و مانع‌زدایی‌ها ارائه می‌دهد.

کلیـد واژگان: بودجـه، نهاد ، قوای سـه‌گانه ، نظـارت، انضباط مالی، تولید، پشـتیبانی و مانع‌زدایی‌ها، بهره‌وری نیروی انسانی.

مقدمه

در اقتصاد پرچالش ایران به دلیل فشـارهای فزآینده محیطی و منابع خارجی محدود، کاهش قیمـت نفت، تحریم‌ها، افزایش کسـری بودجه و تورم موضوع تولید و پشـتیبانی و مانع‌زدایی از تولیداز اهمیت زیادی برخوردار شـده است. در راسـتای تحقق بخشیدن به شعار ابلاغی از سوی مقـام معظم رهبری، هم توجه به فضای کلی تولید مهم می‌باشـد و هـم در فرایند تولید نیازمند انجام پشـتیبانی و رفع موانع هسـتیم . در محور اول، ایجاد فضای مسـاعد شـامل همه تولیدات کالایی و خدماتی خواهد شـد ولی در محور دوم نیازمند گزینشی و اولویت بندی برای پشتیبانی و رفع موانع هسـتیم . در این گزینش و اولویت بندی معیار پیشـنهادی توجه به قابلیتهای تولید و جهت گیری صادراتی تولیدات می‌باشـد.اهمیت نهاد دیوان محاسبات و نقشی را که می‌تواند به عنوان سیسـتم کنترلی در نظارت بر اجرای بودجه برای تولید پشـتیبانی و مانع‌زدایی‌ها ایفا کند مورد بررسـی قرار می‌گیرد .همچنین با تاکید مقام معظم رهبری بر شفاف‌سـازی اقتصاد و سالم سازی آن و جلوگیری از اقدامات، فعالیت‌ها و زمینه‌های فسادزا در حوزه‌های پولی، تجاری و ارزی تاکید شـده است از این منظر نیز دیوان محاسبات و قوه قضاییه نقش مهمی را ایفا می‌کند.ضمن بیان موضوع تحقیق که بررسـی نقش دیوان محاسـبات در تولید پشتیبانی‌ها و مانع‌زدایی ها[۲] می‌باشـد به سـایر مطالب مقدمه‌ای مبنی بر جایگاه، اسـتقلال و وظایف سازمان مذکور پرداخته می‌شود. مطابق اصل ۵۵ قانون اساسی دیوان محاسبات به کلیه حسابهای وزارتخانه‌ها، موسسات و شـرکتهای دولتی و سـایر دستگاههایی که به نحوی از انحاء بودجه کل کشور استفاده می‌کنند (به ترتیبی که قانون مقرر می‌دارد)رسیدگی و حسابرسی می‌نماید.

نظام بودجه ریزی کشـور به عنـوان یکی از ابزارهای مهم مدیریتی بـه منظور تحقق اهداف تخصیص منابع و تولید کالاها وخدمات عمومی با توزیع درآمد و ایجاد ثبات اقتصادی دارای نقشی بسیار تعیین کننده در سطح اقتصاد ملی است.یکی از راههای تحقق اهداف اصل ۵۵ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، دسـتیابی به سامانه‌های کنترل اثر بخش برای ایجاد کنترل الکترونیکی بر اطلاعات مالی دسـتگاههای کشـور ، اسـتفاده بهینه و حداکثر از ظرفیت‌ها و امکانات کشور و جلوگیـری از فعالیتهای بدون ارزش افزوده به منظور اطمینان از صحت عملکرد و سـلامت نظام مالی کشور است.

این مقاله ابتدا به بررسی تعاریف بودجه، نهاد، قوای سه‌گانه، نظارت، انضباط مالی، قوانین مرتبط باد تولید و پشتیبانی‌ها و مانع‌زدایی‌ها و سپس به بررسی و الگوی نقش دیوان در خصوص افزایش تولید و پشتیبانی و مانع‌زدایی از تولید و وجود نیروی انسانی بهره ور برای ایجاد برقراری تعاملات پویا بین دیوان محاسبات و دستگاههای اجرایی پرداخته است. بنابراین هدف پژوهش حاضر نقش دیوان محاسبات در تحقق شعار تولید، پشتیبانی‌ها و مانع‌زدایی‌ها در سال ۱۴۰۰ می‌باشد و درصدد پاسخگویی به پرسش‌های زیر است:

۱. افزایش تولید و پشتیبانی و مانع‌زدایی‌ها چگونه شکل می‌گیرد؟
۲. دیوان محاسبات در الگوی نقش نظارتی و کنترلی خود و شفاف‌سازی بودجه ای و ارائه راهکار و پیشنهاد برای هم افزایی در در زمینه تولید چه جایگاهی دارد؟
۳. دولت و دیوان محاسبات چه نقشی را در شکل گیری سیاستهای تولید پشتیبانی و مانع‌زدایی و تحقق آن ایفا می‌کنند؟
۴. آیا کمبود نیروی انسانی بهره ور در دیوان محاسبات تأثیری بر روند پدیداری نظام کنترل و نظارت بر دستگاهها دارد یا خیر؟

اهداف تحقیق

۱- بررسی چگونگی شکل گیری افزایش تولید و پشتیبانی و مانع‌زدایی‌ها
۲- بررسی جایگاه دیوان محاسبات در الگوی نقش نظارتی و کنترلی خود و شفاف‌سازی بودجه ای و ارائه راهکار و پیشنهاد برای هم افزایی در در زمینه تولید
۳- بررسی نقش دولت و دیوان محاسبات در شکل گیری سیاستهای تولید پشتیبانی و مانع‌زدایی و تحقق آن
۴- بررسی تاثیر کمبود نیروی انسانی بهره ور در دیوان محاسبات بر روند پدیداری نظام کنترل و نظارت بر دستگاهها.

روش تحقیق

روش مورد استفاده در این پژوهش از جهت هدف اجرا، روش اجرا، نحوه اجرا، نوع داده‌ها، ارتباط بین متغیرها و زمان اجرا به صورت زیر بوده است:

پژوهش حاضر، از نظر نوع هدف جزء پژوهش‌های کاربردی و شبه تجربی است. تحقیقات کاربردی تحقیقاتی هستند که نظرها، قانون‌مندی‌ها، اصول و فنونی که در تحقیقات پایه تدوین می‌شوند را برای حل مسائل اجرایی و واقعی بکار می‌گیرد (خاکی، ۱۳۹۲).

این پژوهش از لحاظ نوع استدلال در چارچوب استدلالات قیاسی – استقرایی صورت گرفته است. بدین ترتیب که مبانی نظری و پیشینه پژوهش از راه مطالعات کتابخانه‌ای ، مقالات و سایت‌ها در قالب قیاسی و گردآوری اطلاعات انجام گرفته است.

روش جمع‌آوری داده‌ها

روش گـردآوری اطلاعـات در این تحقیق روش کتابخانه ای اسـت. مباحث تئوریک پژوهش از مسـیر مطالعه منابع، نشـریات؛ منابع داخلی و خارجی موجود در کتاب‌ها و استفاده از اینترنت جمع آوری شده است. از روش تحلیل محتوا و بااستفاده از مصاحبه اقتصاددانان و صاحب نظر.

پیشینه و مبانی نظری پژوهش

تولید پشتیبانی‌ها و مانع‌زدایی‌ها چگونه شکل می‌گیرد؟

تولید ملی هر کشـوری یکی از شاخص‌های ارزیابی میزان پیشرفت و توسعه یافتگی کشورها است و بسترسازی و زمینه سازی برای افزایش تولید ملی یکی از وظایف ذاتی و حیاتی حاکمیت‌ها و دولت‌ها بوده و هست و ریل‌گذاری و تسهیل گری برای ارتقاء کمی و کیفی تولید ملی ماموریت اصلـی دولت‌ها می‌باشـد و دولت‌ها ضمن حمایت از تولید ملی و رفـع موانع آن از منظر داخلی، بایسـتی در سـطح منطقه ای و بین‌المللی نیـز از تولید ملی حمایت کننـد و همچنین با اعمال دیپلماسـی قوی، شرایط افزایش تولید ملی برون نگر را ایجاد و با اعمال نظام تعرفه ای صحیح از واردات بی رویه جلوگیری و با ایجاد مشـوق و محرک‌های لازم نسـبت به افزایش صادرات اقدام نمایند. جلوگیری از قاچاق نیز در راستای حمایت از تولید ملی مطرح است. مشارکت در پیمانهای منطقه ای و بین‌المللی و انعقاد معاهدات دو جانبه و چندجانبه با سـایر کشـورها برای ایجاد تراز مثبت تجاری به نفع تولید ملی نیز به همین منظور جزو وظایف دستگاه دیپلماسی کشورها تلقی می‌شود.

از این منظر دولت بعنوان متولی تولید ملی، چنانچه بهر دلیلی تصمیماتی را با اراده خود و یا بنابر اقتضائات و شرایط حاکم بر کشور، منطقه و جهان، اتخاذ می‌کند که به اشتغال و تولید ملی ضربه می‌زند، مکلف است که خسارات ناشی از این تصمیمات را برای تولید گران و نیز برای منابع انسـانی (کارگران و کارمندان) و دسـت آخر برای عموم مردم (مصرف کنندگان) جبران و ترمیم کند. همچنین برای حمایت از تولید ملی، دولت مکلف اسـت بر کلیه فعالیتهایی که به اشـتغال ملی آسـیب وارد می‌کند، عوارض و مالیات وضع نماید و منابع حاصله را صرف حمایت از افرادی کند که در اثر این فعالیتها، شغل و درآمد خود را از دست داده اند. بطور مثالاگر کالایی در داخل کشـور به میزان مصرف مورد نیاز مردم تولید می‌شـود ولی عده ای می‌خواهند مشابه خارجی آن را وارد نماینـد و عـده ای هم تمایل دارند نوع خارجی آن را مصرف کنند بایسـتی بر این فرایند واردات و مصـرف، عـوارض و مالیاتی وضع کرد چراکه عده ای در اثر این فرایند، شـغل خود را از دسـت می‌دهند و منابع حاصله از مالیات و عوارضی که برای حمایت از تولید ملی و اشتغال ملی وضع شده است می‌باید صرف حمایت از افرادی شود که بدین سبب شغل و درآمد خود را از دست داده اند.از منظر اقتصادی دلایلی که در زیر آمده مهمترین مشکلات تولید در ایران است که باعث می‌شود تولید به راحتی تحت تاثیر شوک‌های داخلی و خارجی قرار گیرد.

۱- تأمین نقدینگی امروز یکی از مشـکلات مهم واحدهای تولیدی به‌شـمار می‌آید به نحوی

که امروز بخش زیادی ازتولیدکنندگان نمی‌توانند این نیاز را از محل فروش محصول در بازار یا از طریق سیستم بانکی در زمان مقرر و با رقم مد نظر تأمین کنند. متأسفانه همین امر عاملی شده تا امکان فعالیت برای آنها سخت شده و حجم تولید هر روز کاهش یافته و در نهایت تولیدکننده مجبور به تعطیلی واحد شود.

۲- عدم امکان مبادلات ارزی و مالی تولیدکنندگان با شـرکای خارجی را هم باید یکیدیگر از مشـکلات تولیددانست چرا که این موضوع خود برکاهش صادرات و حتی تأمین مواد اولیه تولید کنندگان اثرمنفی گذاشته است.

۳- بدهی‌هـای معـوق واحدهای تولیدی به سیسـتم بانکی را باید یکـی از دلایل اصلی عدم رونق تولید در کشور عنوان کرد. در حال حاضر با تشدید مشکلات تولیدکننده امکان بازپرداخت بدهی‌های بانکی را نداشـته و هر روز این بدهی‌ها به‌صـورت تصاعدی افزایش پیدا می‌کند. البته افزایش بدهی‌ها خود مانعی شده تا تسهیلات جدیدی در اختیار تولیدکننده قرار نگیرد.

۴- اشکالاتی در مالیات بر ارزش افزوده را باید دیگر مشکل امروز بخش تولید دانست. چرخه معیوب اخذ مالیات بر ارزش افزوده عاملی شده تا پرداخت مالیات برای تولیدکننده‌ای که هر روز با کاهش تولید و رکود فروش در بازار روبه‌رو است به‌صرفه نباشد.

۵- قوانین و مقررات ضد و نقیض در کشـور خود مانعی برای رونق تولید شـده اسـت در این رابطـه باید ضمـن اصلاح قوانین با محوریت حمایت از تولید، زمـان و هزینه صدور مجوزها را به حداقل رساند. البته این موضوع اراده جدی دولت و مجلس برای وضع قوانین مثبت و اجرای آنها را می‌طلبد.

۶- اشـکالات سیستم حمل‌ونقل کشـور و هزینه‌های سرباری را که برای تولیدکننده به‌وجود می‌آورد باید دیگر مشـکلات بخش تولید کشور عنوان کرد. این موضوع در بخش صادرات و حتی در حوزه فروش داخلی نیز تأثیر منفی گذاشـته اسـت. در شرایط فعلی اصلاح ناوگان حمل‌ونقل ریلی و دریایی و بازسـازی این بخش یک امر ضروری به‌شـمار می‌آید چرا که با تقویت این حوزه هزینـه جابه‌جایی محصـولات برای تولیدکننده کاهش یافته و در نهایت قیمت تمام‌شـده کالاها مناسب خواهد شد.

۷- افزایش قابل توجه قیمت مواد اولیه داخلی و خارجی را باید یکی از سـدهای جدی رونق تولید در کشور دانست.

۸- تغییر مدام نرخ ارز و سایه سنگین آن بر اقتصاد کشور نیز باید مدیریت شود چراکه امروز تولیدکننده نمی‌داند آیا کالایی را که امروز فروخته است فردا هم می‌تواند تولید کند یا خیر.

۹- علاوه بر این موارد رکود بازار را باید سرمنشـأ تمام مشکلات تولید دانست که این موضوع خود متأثر از کاهش قدرت خرید مردم است.

۱۰- امـروز ظرفیـت تولید بسـیاری از واحدها کاهـش یافته و همین امر هزینه‌های سـربار تولیدکننده را افزایش قابل‌توجهی داده است.

اگـر با کاهش رکـود در بازار ظرفیت واحدهای تولید افزایش پیدا کند به‌طور حتم هزینه‌های

سربار تولید کاهش یافته و کنار آن فضای رقابت برای تولیدکننده داخلی با اجناس وارداتی بهبود خواهد یافت. در حال حاضر دولت با افزایش تعرفه در صدد حمایت از تولید برآمده است اما وقتی ظرفیت تولیدکننده کاهش یافته نمی‌تواند در بازار مقابل اجناس وارداتی قد علم کند.[خبرگزاری تسنیم]

مجلس می‌تواند با احصا و تصویب قوانین مرتبط با تولید و پشتیبانی و مانع‌زدایی از تولید و اعمال کنترل و نظارت مالی از طریق دیوان محاسبات به عنوان بازوی نظارتی مجلس و دولت به عنوان اصلی‌ترین مقام تصمیم‌گیری در سیاست‌های مالی و ارزی کشور می‌توانند بخش قابل توجهی از نوسانات موجود در بازار ارز را با تدبیر پیشگیرانه و اتخاذ سیاستهای مناسب به حداقل رسانده تا در آینده اقتصاد کشور دچار شوک‌های شدید ناشی از اتخاذ تدابیر سطحی و زودگذر نشود. توزیع مناسب و اندازه ارز به بازار، توجه به صنایع و مایحتاج عمومی مردم، در اولویت قرار گرفتن اخذ ارز مورد نیاز، تعیین نرخ مرجع مناسب با توجه به شرایط بازار ومی تواند بخشی از تدابیر دوراندیشانه دولت در کنترل قیمت و بازار محسوب گردد.مهار گرانی با کنترل نرخ ارز صورت می‌گیرد.

فناوری تجهیز منابع و ارتباطات و اطلاعات دیوان محاسبات کشور

دیوان محاسبات همانند سایر سازمانهای امروزی جهت افزایش کارایی و اثر بخشی خود نیازمند به کارگیری فناوری ارتباطات و اطلاعات می‌باشد بنابراین پیشنهاد می‌شود نظام دیوان محاسبات کشور در مسیر فناوری اطلاعات گام بردارد و از این رو طرح ملی پیاده سازی و اجرای پروژه سامانه نظارت الکترونیکی سنا را در دستور کار خود قرار داده است. که در آینده‌ای نزدیک جایگزین حسابرسی سنتی خواهد شد.

دیوان محاسبات به لحاظ سازمان و تشکیلاتی که دارد چند منبع و عامل در آن از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند.

الف) قدرت اطلاعاتی

ب) نیروی انسانی

ج) برنامه‌ریزی (کوتاه، متوسط و بلند مدت)

د) محدوده حسابرسی (حسابرسی صدور گواهی حساب و حسابرسی مالی ، حسابرسی مدیریت، بازرسیهای ویژه و ...)

ه) سازماندهی برای انجام حسابرسی و وظایف محوله

و) گزارشگری.

مطابق مفاد ماده ۳۹ قانون دیوان محاسبات کشور، دستگاه‌ها مکلفند حساب‌های درآمد و هزینه، صورتهای مالی، اسناد و مدارک مربوط را به نحوی که دیوان محاسبات کشور تعیین می‌نماید تحویل نمایند. دیوان محاسبات کشور نیز بر این اساس، روش تحویل اطلاعات را به صورت الکترونیکی تعیین کرده و طراحی سامانه نظارت الکترونیکی (طرح سنا) را به اجرا گذاشته

است.

دیوان محاسبات در الگوی نقش نظارتی و کنترلی خود و پشتیبانی و مانع‌زدایی از تولید چه جایگاهی دارد؟

دیوان محاسبات به لحاظ وظایفی که قانون بر عهده‌اش نهاده است با تمامی دستگاه‌های اجرایی اعم از وزارتخانه ها، موسسات و شرکتهای دولتی که از بودجه کل کشور استفاده می‌نمایند ارتباط مستقیم دارد . دیوان اقدام به ارائه گزارش‌های حسابرسی ضمنی در مقاطع دو ماهه و همچنین گزارش تفریغ بودجه سنواتی سالانه می‌کند تا عملکرد بودجه‌ای دولت را در حین اجرا مورد ارزیابی قرار دهد گسترش وظایف دولت موجب افزایش حجم فعالیتها و به تبع آن افزایش درآمدها و هزینه‌های دولتی گردیده است، برای حصول اطمینان از دریافت به موقع و صحیح درآمدها و نیز سنجش اثر بخشی، کارایی و عملکرد اقتصادی فعالیتهای مجموعه، نظام حکومتی (شامل قوای سه گانه مجریه ، مقننه و قضاییه) مبادرت به تدوین و تصویب قوانین لازم در جهت برقراری سیستمهای کنترل می‌نمایند . جایگاه و محدوده عمل این سیستمها از لحاظ اینکه تحت نظارت کدامیک از قوای سه گانه اداره گردند و تا چه عمقی از رسیدگی‌ها را شامل شوند با توجه به مفاد اصول قانون اساسی و اوضاع سیاسی، اجتماعی و اقتصادی کشورها متفاوت می‌باشد ولی کم و بیش همه کشورها برای کنترل درآمدها و هزینه‌ها و فعالیتهای دولت سیستم کنترلهای داخلی و مستقل را برقرار کرده‌اند در قوانین جمهوری اسلامی ایران به امر کنترل و نظارت بر اداره امور سازمانها، موسسات و شرکتهای دولتی تاکید خاص شده است. بحران‌های اقتصادی و طبیعی، تحریم‌ها و فشارهای اقتصادی قدرت‌های معارض که همواره بر کشور تحمیل شده است و عدم رقابت‌پذیری کالاهای تولید شده با کشورهای توسعه یافته و وابستگی به صادرات منابع طبیعی خصوصاً نفت خام و مشتقات آن، از جمله‌ی مسائلی است که کشور با آن روبه‌رو می‌باشد. از نظر مقام معظم رهبریراه حل مجموعه مشکلات اقتصادی کشور را در درون کشور باید پیدا کرد؛ ستون فقرات اقتصاد هم عبارت است از تولید؛ ستون فقرات اقتصادمقاومتی ، عبارت است از تقویت تولید داخلی؛ اگر این کار تحقّق پیدا کرد و همّتها متوجّه به این مسئله شد، مسائل کار بتدریج حل میشود، کار ارزش پیدا می‌کند، کارگر ارزش پیدا می‌کند، اشتغال عمومی می‌شود، بیکاری که یک معضلی است در جامعه بتدریج کم میشود و از بین میرود. اساس کار، مسئله‌ی تولید است.

شفاف‌سازی بودجه‌ای و نظارت دقیق‌تر:

با توجه به موضوع مورد بحث در مقاله اثراتی که دیوان محاسبات از طریق نظارت بر اجرای بودجه ایفا می‌کند طی مراحل زیر اعمال می‌گرد و به‌طور کلی دیوان محاسبات نقش به سزایی در مبارزه با فساد اقتصادی و اختلاس‌های مالی و پشتیبانی و مانع‌زدایی دارد

الف- رسیدگی به حساب دستگاه‌های اجرایی:

به استناد ماده ۹۵ قانون محاسبات عمومی ذیحسابان مشمول این قانون مکلفند نسخه اول صورتحساب دریافت و پرداخت هر ماه را همراه با اصل اسناد و مدارک، تا آخر ماه بعد و حساب

نهایی هر سال را تا پایان مرداد ماه سال بعد برای رسیدگی به نمایندگان دیوان محاسبات ارائه دهند. حسابرسان دیوان نیز موظف به رسیدگی حسابهای مذکور و اعلام نظر در مورد آنها (گواهی یا عدم گواهی) می‌باشند.بنابه ماده قانونی فوق‌الذکر و صاحبنظر بودن دیوان مذکور نقش این ارگان و اثرات آن بر کیفیت عملیات مالی دستگاههای اجرایی مبنی بر رعایت قوانین و مقررات مالی و محاسباتی و اصول استانداردهای حسابداری و دیگر موارد، معلوم و واضح است.

ب- رسیدگی به موارد تخلف مالی و محاسباتی یا رسیدگی قضایی:

همانطور که شرح داده شد دیوان محاسبات علاوه بر آثاری که از ناحیه رسیدگیها و اظهار نظر در مورد حسابهای دستگاههای اجرایی دارد اثراتی نیز از طریق وظیفه رسیدگی به موارد تخلف مالی و محاسباتی را در حدود صلاحیت قانونی خود عهده دار است که این رسیدگی طی مراحل زیر انجام می‌گیرد.

۱- موارد تخلف از طرف حسابرس و یا سایر مراجع به دادستان دیوان محاسبات کشور اعلام می‌شود.

۲-دادستان دیوان محاسبات برای تهیه دادخواست و جمع آوری مدارک مورد تخلف اعلام شده را به یکی از دادیاران دادسرا محول می‌نماید .

۳-پس از جمع آوری مدارک و تهیه دادخواست، مراتب جهت ارجاع به یکی از هیاتهای مستشاری برای رئیس دیوان محاسبات کشور فرستاده می‌شود .

۴-رئیس دیوان محاسبات کشور، دادخواست را جهت رسیدگی و صدور رای به یکی از هیاتهای مستشاری ارجاع می‌نماید هیات مذکور در صورت احراز وقوع تخلف، ضمن صدور رای نسبت به ضرر وزیان وارده، متخلفین را به استناد تبصره یک ماده ۲۳ قانون دیوان محاسبات حسب مورد به مجازتهای اداری (یکی از بندهای تبصره مذکور) محکوم می‌نماید .دادستان دیوان مسئول تعقیب و اجرای احکام صادره می‌باشد . لازم به ذکر است، در صورتیکه هیاتهای مستشاری موضوع تخلف را از مصادیق جرایم عمومی تشخیص دهند ضمن اعلام رای نسبت به ضرر و زیان وارده ، موضوع پرونده را از طریق دادسرای دیوان محاسبات برای تعقیب به مراجع قانونی منعکس می‌نمایند تا موضوع توسط دادگاه صالحه مورد رسیدگی و صدور رای قرار گیرد .

بدین ترتیب بر اثر رسیدگیهای دیوان محاسبات و برخوردهای قانونی با متخلفین موجبات کاهش و رفع تخلفات توسط مجریان دستگاههای دولتی فراهم می‌شود و همین امر بر کل جامعه و اجتماع و تولید تسری یافته و باعث بهبود اوضاع اقتصادی و اجتماعی مردم می‌گردد . این امر منجر به شفاف‌سازی اقتصاد و پشتیبانی و مانع‌زدایی از تولید و جلوگیری از اقدامات،فعالیت‌ها و زمینه‌های فسادزا در زمینه‌های پولی، تجاری و ارزی خواهد شد.

ج- نظارت مجلس:

علاوه بر اصول ۵۴ و ۵۵ قانون اساسی، نمایندگان مجلس شورای اسلامی بموجب اصول ۷۶ و ۸۴ و همچنین کمیسیونهای اصول ۸۸ و ۹۰ قانون اساسی حق دارند بر کلیه فعالیتهای قوای مجریه و قضاییه، بخصوص فعالیتهای مالی و عملیاتی دولت در راستای اجرای برنامه‌ها ، نظارت

مستمر داشته باشند به طوریکه وظیفه مجلس تنها با تصویب قوانین مالی و محاسباتی من جمله قوانین برنامه پنج ساله توسعه اقتصادی و بودجه سالانه کل کشور خاتمه نمی‌یابد بلکه این حق برای مجلس محفوظ است تا به منظور حصول اطمینان در عملکرد دولت از نحوه اجرای قوانین وضع شده اطلاع حاصل نماید . این امر جزء حقوق مسلم قوه مقننه در قانون اساسی تبیین شده است لذا نظارت معمولاً به طرق مختلف از جمله تذکر به مسئولین سئوال از وزراء , انجام تحقیق و تفحص درباره نحوه عملکرد هر یک از دستگاه‌های اجرایی و مسئولین مربوط حسب مورد و استیضاح وزراء اعمال می‌شود و به موجب اصل ۵۴ قانونی اساسی و قرار گرفتن دیوان محاسبات زیر نظر مجلس، دیوان محاسبات از طریق سیستم تهیه گزارش ، مجلس شورای اسلامی را در جریان نتایج حاصل از رسیدگیهای موارد با اهمیت ناشی از عملیات مالی دستگاههای اجرایی مورد رسیدگی قرار میدهد، در واقع آثار رسیدگی‌های بعمل آمده جهت اطلاع نمایندگان مجلس و اتخاذ تصمیمات مقتضی جهت وضع قوانین لازم و یا اصلاح قوانین و دیگر برنامه‌ریزیها منعکس می‌گردد. مهمترین گزارشی که دیوان محاسبات به مجلس تسلیم می‌نماید گزارش تفریغ بودجه سالانه است دیوان محاسبات به موجب ماده ۱۰۴ قانون محاسبات عمومی مکلف است با بررسی حسابها و اسناد و مدارک دستگاههای اجرایی و تطبیق اقلام عملکرد بودجه آن با اقلام صورتحساب عملکرد سالانه بودجه کل کشور نسبت به تهیه تفریغ بودجه سالانه اقدام و هر سال گزارش تفریغ بودجه سال قبل را به انضمام نظرات خود به مجلس شورای اسلامی تسلیم نماید . (قانون تفریغ بودجه سالهای پس از انقلاب مصوب ۶۵/۴/۲۲)

نقش دیوان محاسبات در پشتیبانی و مانع‌زدایی از تولید:

یکی از مهمترین گامها در جهت افزایش تولید ملی و حمایت از کار و سرمایه، شناسایی خلأهایقانونی، وضع و اجرای صحیح قوانین است. دیوان محاسبات به عنوان مهمترین دستگاه نظارتی کشور، با تلاش در جهت شناسایی صحیح موانع تولید و سرمایه‌گذاری و همچنین نظارت سریع و مستمر بر حسن اجرای قوانین، نقش مهم و اساسی را در تحقق اهداف نظام دارد. در این خصوص سیستم نظارت یکپارچه الکترونیکی (سنا) و حسابرسی عملکرد ابزارهای مناسب دیوان و مصداق بارزی ازخدمات مشاوره مدیریت برای سازمانها به شمار می‌آیند. این نوع حسابرسی ها، دربرگیرنده بررسی سریع و روشمند فعالیتهای یک سازمان یا بخشی از آن در دستیابی به اهداف از پیش تعیین شده هستند.

تعریف واژگان کلیدی

۱) نهاد:

برای اینکه بدانیم نهادها چگونه عملکرد تولید را تحت تأثیر قرار می‌دهند، ابتدا باید نهادها را به درستی بشناسیم.

دیوان محاسبات کشور سازمانی دولتی است که در امور مالی و اداری مستقل است و یکی از نهادهای وابسته به مجلس شورای اسلامی است که وظیفه نظارت بر همه فرایندهای مالی کشور

را برعهـده دارد و به عنوان بازوی نظارتی مجلس عمل می‌کند. رئیس دیوان محاسـبات کشـور در اداره کـردن این نهاد بزرگ، بالاترین مقام اجرایی اسـت. رئیس دیوان پس از افتتاح هر دوره قانون‌گذاری به پیشـنهاد کمیسیون دیوان محاسـبات و بودجه مجلس شورای اسلامی و تصویب نمایندگان ملت انتخاب می‌شـود. (ماده ۱۱- فصل سوم قانون دیوان محاسبات کشور). نهادها با ایجاد یک سـاختار با ثبات، نه لزوماً کارا، برای کنش‌های متقابل انسـانی، عدم اطمینان را کاهش می‌دهند» (نورث، ۱۳۸۵: ۲۵). نهادها، قوانین و محدودیت‌هایی هسـتند که انسان‌ها در تعامل با یکدیگر آن‌ها را شکل می‌دهند. انسان‌ها به دلیل ظرفیت ذهنی محدود و اطلاعات ناقص، با عدم اطمینان مواجه هسـتند. درنتیجه برای کاهش مخاطرات و عدم اطمینان، قوانین و هنجارهایی را تعیین می‌کنند. این قوانین و هنجارها، نهادها را شکل می‌دهند.

۲) بودجه:

بودجه، لایحه پیش‌بینی کلیه عواید و مخارج دولتی اسـت برای مدت یک سـال شمسی که به تصویب مجلس شـورای ملی رسیده باشـد. در حالی که طی یک سال گذشته یک میلیون نفر در کشور بیکار شده اند نایب رئیس کمیسیون تلفیق بودجه عنوان می‌کند: دولت ۷ هزار میلیارد تومان برای تولید و اشـتغال در لایحه بودجه ۱۴۰۰ در نظر گرفته بود که این رقم در کمیسـیون تلفیق به ۳۲ هزار میلیارد تومان افزایش داده شد. براساس سازو کاری که در تبصره ۱۸ پیش‌بینی شده است ۸ هزار میلیاردتومان به وزارت جهاد کشاورزی، ۸ هزار میلیارد تومان به وزارت صمت، ۸ هزار میلیاردتومان به وزارت راه و شهرسـازی، ۵ هزار میلیارد تومان به وزارت نفت، یک و نیم هـزار میلیارد تومان به سـازمان میراث فرهنگـی و به همین میزان به معاونـت علمی و فناوری اختصـاص می‌یابد و به دسـتگاه‌های دیگر نیز اجازه داده می‌شـودکه از منابع خود و این تبصره اسـتفاده کند ودسـتگاه‌ها این منابع را در بانک‌ها سپرده گذاری می‌کنند که هم اصل پول حفظ می‌شـود و هم می‌توانند دو برابر آن را دریافت و سـرمایه‌گذاری کنند. به شـرکت‌های تابع دولت مانند ایمیدرو اجازه داده شده است در استان‌های محروم و مناطقی که قبلاً اجازه سرمایه‌گذاری نداشـتند وارد شوند و صد در صد سـرمایه‌گذاری کنند. البته اولویت با بخش خصوصی است، اما در نبود بخش خصوصی همه موانع قانونی برای سـرمایه‌گذاری صد درصدی شـرکت‌های دولتی برداشته شده است.

درآمدهـای لایحه بودجه ۱۴۰۰ بـا افزایش حدود ۱۰ درصد از حـدود ۲۸۸.۸ هزار میلیارد تومان در سـال ۱۳۹۹ به حدود ۳۱۷.۶ هزار میلیارد تومان می‌رسـد. حدود ۷۸ درصد از درآمدها را در آمدهای مالیاتی و ۲۲ درصد را سـایر درآمدها تشـکیل می‌دهد که نسـبت به ارقام مشابه سـال جاری به ترتیب افزایشـی معادل ۲۱ و کاهشـی معادل ۱۷ درصد دارند.اعتبارات هزینه‌ای سـال ۱۴۰۰ نیز معادل ۶۳۷ هزار میلیارد تومان برآورد شده است که رشدی معادل ۴۶ درصد را نسبت به رقم مصوب سال ۱۳۹۹نشان می‌دهد. بدین ترتیب کسری تر از عملیاتی بودجه از حدود ۱۴۷.۲ هزار میلیارد تومان مصوب سال ۱۳۹۹ به ۳۱۹.۴ هزار میلیارد تومان افزایش می‌یابد.

جدول زیر بیانگر ترتیب اولویت نیازها و تامین آنها در تخصیص بودجه است:

جدول ۲. تخصیص بودجه، معیارها و ترتیب اولویت‌ها

	نوع بودجه	معیارهای تخصیص	ترتیب اولویت زمان تزاحم معیارها
تخصیص بودجه	جاری	نیاز	حفظ کیان نظام اسلامی و اقتدار آن
		کار (میزان تلاش)	امنیت جسمی و روحی جامعه
	عمرانی	عدالت	نیازهای حیاتی (مانند غذا)
		مصلحت	حفظ سلامت و بهداشت جامعه
		کارایی	نیازهای آموزشی
			نیازهای رفاهی

۳) قوای سه‌گانه:

قوای سه گانه حاکم در جمهوری اسلامی ایران بر طبق اصل ۵۷ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران عبارتند از : قوه قانون‌گذاری (مقننه)، قوه مجریه و قوه قضاییه.

در حال حاضر از سوی قوای سه گانه، دستگاهها و سازمانهای زیر هر یک به نحوی در کنترل و نظارت بر اداره امور وزارتخانه‌ها، موسسات و نهادهای دولتی و شرکتها ذی‌مدخل و موثر می‌باشند. (ماده ۹ سیاستهای کلی نظام در بخشهای مختلف).

قوه مقننه از طریق:

۱-دیوان محاسبات کشور

۲-کمیسیونهای مختلف مجلس شورای اسلامی خصوصاً کمیسیون اصل ۹۰ قانون اساسی

۳-هیات بررسی و تطبیق مصوبات دولت با قوانین و مقررات عمومی.

قوه قضاییه از طریق:

۱-دیوان عدالت اداری

۲-سازمان بازرسی کل کشور

۳-دیوان عالی کشور

۴-قضات حاکم.

قوه مجریه از طریق:

۱- وزارت اطلاعات - ذی‌حسابی‌ها

۲- وزارت امور اقتصادی و دارایی - سازمان حسابرسی

۳- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی (برنامه و بودجه) معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور.

بخش‌های مختلف نظارتی در سه قوه از قبیل سازمان بازرسی کل کشور، دیوان محاسبات

کشـــور و وزارت اطلاعات باید با همکاری صمیمانه، نقاط دچار آسیب در گردش مالی و اقتصادی کشـــور را به درستی شناســـایی کنند و محاکم قضایی و نیز مسئولان آسیب زدایی در هر مورد را یاری رسانند. (ماده ۵ فرمان ۸ ماده ای مقام معظم رهبری).

مطالعات نشـــان می‌دهند قوای ســـه گانه نقش کلیدی را در شـــکل گیری سیاستهای اقتصاد مقاومتی ایفا می‌کنند.

۴) نظارت:

ســـاختار نظارت مالی در هرکشوری متاثر از ســـه عنصر قانون، سازمان و ساختار تشکیلاتی و روش‌های انجام کار می‌باشد. دیوان محاسبات به عنوان بازوی نظارتی قوه مقننه درراستای تحقق اقتصاد مقاومتی با اتخاذ سیاســـتهای پیشگیرانه و هدایت کننده می‌تواند به نحو شایسته‌ای عمل کند. دیوان، همواره نظارت بر اجرای بودجه را عهده دار بوده اســـت از این‌رو رســـیدگی به حساب بعد از خرج دستگاههای اجرایی و همچنین تطبیق حسابهای مزبور با صورتحساب عملکرد سالانه بودجه کل کشـــور و تهیه گزارش تفریغ بودجه را به عهده داشـــته است. به بیان دیگر دیوان مزبور آخرین مرجع صالح داوری و کنترل کننده مالی در راستای حفظ و حراست از بیت المال محسوب می‌شود. دیوان از افتادن مدیران در دام تخلفات جلوگیری می‌کند و برای محفوظ ماندن سرمایه انسانی به خصوص مدیران که بخش عظیمی از سرمایه کشورند کارسازاست. حفظ شان و جایگاه مدیران برای نظام اداری دارای اهمیت اســـت و دیوان محاسبات با ارائه مشاوره‌ها و گوشزد کردن قوانین و مقررات به دنبال حفظ شـــان و آبروی مدیران است. خودآموزه‌های دینی ما برحسابرسی و محاسبه تاکید شده است. رسول اکرم(ص) فرمودند (حاسبوا انفسکم قبل آن تحاسبوا)

«انسان مسلمان باید هر شب به حساب خود رسیدگی کند قبل از اینکه به حساب او رسیدگی کنند.» و امیر مومنان علی(ع) می‌فرمایند: (قیدوا انفســـکم بالمحاســـبه) (خـــود و رفتار خود را با حسابرسی کنترل کنید.)

هرگونه چشم‌پوشـــی، ســـهل‌انگاری در هزینه بیت المال خیانت به نظام اســـلامی است و باید اقداماتی را که انجام می‌دهیم در جهت پیشـــگیری از جرایم اداری باشـــد ضمن اینکه دخالت در امر اجرایی نداشته باشیم.

۵) انضباط مالی:

ملاک دیوان محاســـبات قانون است و بر همین اســـاس دیوان، بر دستگاههای اجرایی نظارت دارد و امروزه باید در بحث تولید پشتیبانی‌ها و مانع‌زدایی‌ها که مقام معظم رهبری مطرح کرده‌اند به انضباط مالی که مهم ترین شـــاخصه آن اســـت توجه شـــود و مهمترین رکن دیوان واحدهای حسابرسی هستند. (بند ۵۰ سیاستهای کلی نظام در بخشهای مختف).

یکـــی از مفاهیم اقتصادی که در مســـائل خرد و کلان مالی معنـــا پیدا می‌کند انضباط مالی و نحوه هزینه کرد بودجه است. خواه این بودجه در سطح خانوار باشد خواه در سطح کلان کشوری . همواره کنترل هزینه‌ها در راستای درآمدها به مفهوم انضباط مالی می‌انجامد. ساده ترین تعریف انضباط مالی عبارت است از رعایت قوانین و مقررات موضوعه در مصرف بیت المال.

۶) سیاست‌های کلی حمایت از تولید پشتیبانی و مانع‌زدایی‌ها از تولید:

در بین نهادهای نظارتی دیوان محاسبات و سازمان بازرسی نقش بسیار مهمی دارند این نهادها باید به صورت دقیق اوضاع را رصد و آسیب‌های موجود را شناسایی و گوشزد کنند که آیا این سیاست‌ها تبدیل به قانون شده اند یا خیر؟ اگر شده اند آیا اجرا می‌شوند؟ و اگر اجرا می‌شوند چه اشکالات و آسیب‌هایی وجود دارد ؟نامگذاری سال با محوریت تولید امسال برای سومین سال پیاپی از سویمقام معظم رهبری انجام شد و به تبع تحرکاتی از سوی دولت و مجلس برای تحقق نام سال در حمایت از تولید، جهش آن و رفع موانع شکل گرفته اما هنوز هم وضعیت تولید و محیط کسب و کار مناسب نیست و تولید با موانعی جدی دست و پنجه نرم می‌کند.

موانعی همچون وجود انحصار و بوروکراسی پیچیده در اعطای مجوز به کسب وکارها، مشکلات تامین مالی و دریافت تسهیلات، قوانین زاید و بی ثباتی مقررات وتصمیمات لحظه‌ای، عایدی بالا و سوداگری در فعالیت‌های غیرتولیدی وغیرمولد اقتصادی و مشکلاتی دیگر از این دست دست و پای تولید کننده را بسته و امنیت سرمایه‌گذاری در تولید را به مخاطره انداخته است. در این میان مشکلات تحریم و آثار پاندمی کرونا مصائب بخش تولید را چندین برابر کرده است و به همین دلیل امسال با عنوان «تولید؛ پشتیبانی‌ها و مانع‌زدایی» نامگذاری شد.در سال‌های اخیر یکی از ابتکار عمل‌های حمایت از تولید، قانون‌گذاری بوده است؛ قوانینی که با هدف حمایت از تولید وضع شده اما در عمل در پیچ و خم اجرا با موانعی روبرو شده که نه تنها کمکی به حمایت از تولید نکرده بلکه با عدم تدوین و تصویب آیین نامه‌های اجرایی و یا تدوین غیر اصولی آیین نامه‌ها بر تورم مقررات و قوانین دست و پا گیر این حوزه افزوده است.

۷) بهره‌وری

جایگاه بهره‌وری نیروی انسانی در دیوان محاسبات:

می‌خواهیم به مسئله بهره‌وری نیروی انسانی در دیوان محاسبات بپردازیم و به این نتیجه برسیم که آیا کمبود نیروی انسانی بهره‌ور تأثیری بر روند پدیداری نظام کنترل و نظارت بر دستگاهها دارد یا خیر؟ آیا توزیع نیروی انسانی بهینه است؟ آیا تعداد نیروی انسانی متناسب با نیاز است؟ آیا پرسنل احساس می‌کنند که دریافتی آنها به میزان تلاش آنها بستگی دارد؟ آیا مبلغ اضافه کاری و کارانه هر فرد بر اساس کارکرد واقعی تعیین می‌شود؟ آیا از اهرم‌های تشویق مالی برای افزایش بهره وری در سیستم

سود می‌برید؟ اولین ابزار مورد نیاز حسابرسی جامع همان نیروی انسانی متخصص در زمینه کلیه فعالیتهای دستگاه اجرایی می‌باشد. که فعلاً این ارگان از این جنبه با کمبود نیروی انسانی لازم مواجه است به هر حال زمانی دیوان محاسبات می‌تواند به عنوان بازوی قوه مقننه خدمات کارشناسی و مشاوره ای در زمینه‌های مالی ، برنامه‌ریزی ، بودجه بندی به مجلس شورای اسلامی ارائه دهد که از مجموعه کارشناسان آگاه در زمینه فعالیتهای مالی ،عملیاتی و اجرایی تشکیل شده باشد. نیروی انسانی در پیشبرد و اجرای سیاستهای مقاومتی نقش اساسی دارد باید نیروی انسانی دولتی را آموزش دهیم و انگیزه لازم را برای آنها به وجود آوریم. توزیع و بکارگیری عادلانه

نیروی انســانی در همه واحدها (واحدهای حسابرسی ، اداری ، فناوری ارتباطات و اطلاعات و ...) که در صورت عدم رعایت این موضوع، فشار حجم کار به دلیل نداشتن نیروی انسانی بر روی یک واحد خاص انجام شده و انگیزه در بین کارکنان از بین رفته و عوارض جسمی و روحی را در بین کارکنان به دنبال خواهد داشــت.کارکنان لازم است بدانند عملکردشان از طریق حقوق ، ارتقاء و توجه بیشتر، مورد نظر قرار می‌گیرد . به طور کلی تمایل طبیعی انسان بر این است که در مقابل انجام کار مورد تشــویق قرار گرفته و از انجام امــور بی اجر و مزد اجتناب نمایند . می‌توان نتیجه گرفت که توجه به عوامل انگیزشی کارکنان و توجه به تفاوت‌های فردی کارکنان یکی از مهمترین عواملی اســت که در بهره وری نیروی انسانی می‌توان به آن دست یافت.(امامی میبدی ، ۱۳۷۸). ارتقای بهره وری را باید معلول ترکیبی از عوامل گوناگون دانست.

نقش مدیران در انگیزش نیروی انسانی

مدیریت برخلاف ســایر رشــته‌های علمی رشته ای اســت که همه کس چیزی از آن می‌داند ولی کمتر کسی به طور کامل بر آن وقوف دارد ، به طور کلی می‌توان گفت جالبترین تعریفی که از مدیریت بعمل آمده تعریفی اســت که توســط دانشمندان علوم رفتاری آز آن شده است به این صورت که مدیریت کار کردن با مردم و به وســیله مردم برای رسیدن به اهداف سازمان است این تعریف به خوبی بیانگر این است که مدیر باید مهارت انسانی داشته باشد . مدیریت باید به دنبال راهها و تکنیک‌هایی باشــد کــه بتواند انگیزه‌های کارکنان را افزایش دهــد این کار با پرداختهای تشــویق، قدردانی کتبی و یا گردش شغلی صورت می‌گیرد. قویترین انگیزش انسانیاز سوی مدیر این اســت که همکاران خود را دوســت بدارد با آنها روحیه ای به مانند یک همکار داشــته باشد و با ســایرین کار و همکاری کند . انچه برای انســانها بیشــترین اهمیت را دارد رفاقت و عزت نفس می‌باشد وقتی عزت نفس در کارکنان بیشتر شود کارایی آنها بهبود می‌یابد، برای کارکنان احترام به عقائد و نظرات آنها، داشــتن تأمین شــغلی دراز مدت مهمتر از هر چیزی می‌باشد بنابراین یک مدیر باید افراد خوب را بشناسد تا متوجه شود چه چیزی در آنها ایجاد انگیزش می‌کند . مدیران و مسئولان باید عزم جدی و لازم در اجرای سیاستهای مقاومتی داشته باشند.

اگر پشتیبانی از تولید باید یکی از دغدغه‌های سیاست‌گذاری در سال جاری باشد چه اقداماتی در این زمینه میتواند و باید صورت گیرد؟

۱- هدف‌گذاری

رویکردهای پشــتیبانی دولت تنها آنگاه موفقیت آمیــز خواهد بود که مبتنی بر هدف گذاری بلندمــدت و بر پایه تبیین چالش‌های تولید و ضرورتهای مواجه با آن صورت گیرد. گامی مهم در این زمینه تهیه ســند استراتژی تولید از سوی دولت است، سندی که ارزیابی نظام برنامه‌ریزی از اولویت‌ها و ضرورتهای پشتیبانی را در بر داشته باشد.

۲- برنامه‌ریزی

پشــتیبانی تنها زمانی به نتیجه منجر خواهد شــد که برآمــده از برنامه حاکمیت و مبتنی بر

اهـداف بلنـد مدت و ملاحظاتبین بخشـی و در درجهاول در پی تولید محـور کردن اقتصاد ملی باشـد، در غیر اینصورت پشـتیبانی به توزیع رانت نامولد انجامیده و تشدید رانت جویی در فضای سیاسـتگذاری کشـور را به دنبال خواهد داشت. طرح‌های حمایت از تولید که دارای جهت گیری منطقه ای یا صنفی غیر راهبردی بوده و هدف گذاری آن با اهداف سیاست‌های کلانمغایرت دارد، آسیب جدی در پشتیبانی از تولید است.

۳- رشد بلندمدت:

دولت‌هایی که توانسته اند پشتیبانی‌های خود را نصیب فعالیت‌هایی کنند که به رشد بلندمدت کشـور شتاب می‌بخشد، تجربه‌های موفق سیاسـتگذاری در تولید را شکل بخشیده اند. به تعبیر دیگر پشـتیبانی مولد (پشتیبانی ارزش افزا و شتابدهنده رشد بلندمدت) کلید دستیابی به اهداف تولید است.

۴- تولید محوری:

پشتیبانی به گونه‌ای که به رونق تولید و خدمات مولد منجر گردد نیازمند کاهش هزینه‌های سـربار تولید و در واقع حذف ریسـک‌های سیستمی، عدم نفع‌های ساختاری و همه موانعی است که فعالیت‌های مولد را در برابر فعالیت‌های سوداگرانه و نامولد زمین گیر کرده است. براین اساس مهمترین کمک دستگاه قاعده گذاری کشور نه طراحی سیاستهای حمایتی خاص بلکه حمایت از تولید در وجه عام و بستن منافذ سودبری‌های بی قاعده و کانالهای سوداگری و دلالی و رباخواری است که به صورت رقیب تولید ظاهر شده و مانع بسط تولید درکشور می‌شود.

نکته مهم اینجاسـت که انجام این وظیفه هر دو سطح مقررات زدایی و مقررات‌گذاری را دربر می‌گیرد.

نتیجه‌گیری

- با توجه به اینکه قانون‌گذاری امری زمانبر اسـت مجلس شـورای اسـلامی ودیوان محاسبات می‌توانند باپالایش قوانین موجود در پشتیبانی و مانع‌زدایی از مسیرتولید پیش قدم باشند.
- در اقتصاد ایران هر چقدر کسـب درآمد از طریق اشـتغال‌زایی و تولید سـخت است از دلالی و واسـطه‌گری به دلیل تورم فزاینده راحت اسـتبرای مثال میزان بازدهی سـرمایه‌گذاری در بازارهای غیرمولد سکه، ارز، طلا، خودرو و مسکن در سال‌های اخیر همواره بیش از ۳۰درصد بـوده که فاصله معنـاداری با بازدهی تولید دارد .برای حل این مشـکل ۲ راهکار وجود دارد؛ ابتدا اینکه اساسا تورم کنترل شود که امری بسیار دشوار و نیازمند برنامه‌ریزی بلندمدت است و راهکار عملیاتی‌تر که در اغلب کشـورهای توسـعه‌یافته رخ می‌دهـد اینکه هزینه‌دار کردن سـوداگری است. یکی از روش‌های مرسـوم در این باره اخذ مالیات از فعالیت‌های غیرمولد و زمینه‌هایی است که این کالاها را از کالای مصرفی به سرمایه‌ای تبدیل می‌کند..
- حذف قوانین دسـت و پا گیر تولید .بار اصلی تحقق شعار سال تنها روی دوش مجلس نیست و بخش اصلی آن بر دوش دولت اسـت. بحث مقررات‌زدایی یـا حذف قوانین زائد نیازمند در

نظر داشـــتن مدل مناسب اقتصادی است. یعنی ما باید ببینیم جاهایی که مبتنی بر یک مدل خاص قانون‌گذاری شده، چرا آن قانون به اهداف خود نرسیده است. اگر آن مدل ایراد و اشکال دارد، باید آن مدل را بازتعریف و اصلاح کنیم و مطابق با آن، قانون‌گذاری کرده یا قوانین غلط را حذف کنیم. بنابراین دولت باید یک کار کارشناســی مناســب برای اصلاح یا حذف قوانین انجام دهد و نتیجه آن را در اختیار مجلس قرار دهد تا مجلس بر اســاس آن، اقدام به اصلاح قوانین کند.

- رونق تولید از مســیر تقویت توان خرید مردم می‌گذرد. یکی از اصلی ترین محرک‌های تولید در کشــور افزایش تقاضا از سوی مصرف کننده می‌باشد. و افزایش تقاضا جز با افزایش قدرت خرید مردم میســر نمی‌شود اگر در بازار کالا وجود داشته باشد ولی مردم تقاضا و توان خرید را نداشــته باشــد در جامع شــاهد رکود خواهیم بود و تولید به تدریج کاهش می‌یابد. دیوان محاســبات باید بر قوانین مربوط به مکانیســم تولید، توزیع ،مصرف و تقاضای کالا در داخل کشور اشراف کامل داشته و مانع از پدید آمدن تقاضای کاذب برای افزایش قیمت شود.
- دیوان محاســبات موظف اســت برنامه‌ی راهبردی خود را بر اســاس الزامــات افزایش تولید، پشتیبانی‌ها و مانع‌زدایی از تولید را از طریق حسابرسی دستگاههای اجرایی و نقش نظارت و کنترل در تحقق آن تدوین نماید مجلس هم می‌تواند با احصا و تصویب قوانین مرتبط با تولید و پشــتیبانی و مانع‌زدایــی از تولید و اعمال کنترل و نظارت مالی از طریق دیوان محاســبات به عنوان بــازوی نظارتی مجلس و همچنین دولت به عنوان اصلی‌ترین مقام تصمیم‌گیری در سیاستهای مالی و ارزی کشور می‌توانند بخش قابل توجهی از نوسانات موجود در بازار ارز را با تدبیر پیشگیرانه و اتخاذ سیاستهای مناسب به حداقل رسانده تا در آینده اقتصاد کشور دچار شــوکهای شــدید ناشی از اتخاذ تدابیر سطحی و زودگذر نشــود. توزیع مناسب و اندازه ارز به بازار، توجه به صنایع و مایحتاج عمومی مردم، در اولویت قرار گرفتن اخذ ارز مورد نیاز، تعیین نرخ مرجع مناسب با توجه به شرایط بازار و ... می‌تواند بخشی از تدابیر دوراندیشانه دولت در کنترل قیمت و بازار محسوب گردد.مهار گرانی با کنترل نرخ ارز صورت می‌گیرد.
- از نگاه دیوان برای پایش حرکت به ســمت تحقق پشــتیبانی و مانع‌زدایی از تولید، باید نظام مالی در کشور با هدف پاسخگویی به نیازهای اقتصاد ملی و ایجاد ثبات در اقتصاد ملی تقویت گردد.
- نقش پر رنگ دولت در اداره کارها باید کاهش یابد و به جای آن روند نظارت بر کارها و هدایت امور توســط دولت توســعه یابد دولت به عنوان ارکان اجرایی و تصمیم ساز که ابزارهای لازم اقتصادی را در اختیار دارد می‌تواند حرکات کیفی تری را در عرصه‌ها پشــتیبانی و مانع‌زدایی در تولیداز خود نشان دهد.
- کاهش وابســتگی به نفت به وســیله کاهش واردات و افزایش صادرات غیر نفتی و تلاش برای تنش زدایی در سطحبین‌الملل از جمله راهکارهای دستیبابی به اقصاد پویا است. این وابستگی میراث شــوم صد ساله ماست اگر ما بتوانیم نفت را با فعالیت‌های درآمدزای دیگری جایگزین

کنیم بزرگترین حرکت مهم را در زمینه اقتصادی انجام داده ایم. امروزه صنایع دانش بنیان از جمله کارهایی است که می‌تواند این خلا را تا میزان زیادی پر کند.

- راه دیگر برای حرکت به سمت تولید ، حل مشکل رکود تورمی است . دیوان محاسبات می‌تواند با نظارت بر بانک مرکزی و قوانین مربوط به اعمال سیاستهای پولی و مالی در راستای فعال کردن تولید گامهای اساسی بردارد.برای کاهش رکود کافی است بانک مرکزی با در پیش گرفتن سیاستهای انبساطی پولی، مالی، اعتبارات را زیاد کرده ، نرخ بهره را کم کرد و تعرفه‌ها را کاهش داد تا تقاضا برای خرید افزایش یابد.
- رفع بیکاری با تولید اشتغال‌زایی همراه با کارآفرینی، پشتیبانی از بخش خصوصی و تعاونی، واگذاری تسهیلات بانکی به کارآفرینان و تعلیم نیروی انسانی کارشناس، مجرب و کارآمد متناسب با احتیاجات تقاضای کار و ... صورت گیرد. ایجاد شغل تنها در سایه رونق تولید ممکن خواهد بود.
- سیاست گذاری و سرمایه‌گذاری در صنایع داخلی و بومی ، حمایت از تولید ملی برای افزایش بهره وری ، کاهش قیمت تمام شده تولیدات ، کیفیت بهتر و خدمات بیشتر ما را به سمت اقتصاد مولد رهنمون می‌سازد.
- اصلاح الگوی مصرف و حرکت به سمت استفاده از کالای تولید داخل باعث رونق تولید و کاسته شدن از واردات می‌شود وومی تواند به استقلال اقتصادی، قطع وابستگی به کالای خارجی و ارتقای تکنولوژی منجر شود. مصرف باید مدیریت شود و از اسراف و زیاده روی در کشور جلوگیری شود.دیوان محاسبات می‌تواند با نظارت بر گمرک در راستای نظارت بر ممنوعیت خرید کالاهای خارجی دارای تولید مشابه داخلی در افزایش تولید و پشتیبانی از تولید نفش بسزایی را ایفا کند
- هماهنگی میان سه قوه برای اجرایی سیاست تولید پشیبانی و مانع‌زدایی بسیار ضروری است و باید از ایجاد تشکیلات جدید و موازی کاری به شدت پرهیز شود. و اگر همه قواها و دستگاهها همت و مجاهدت کنند به لطف خداوند اجرای سیاستهای کلی اقتصاد مقاومتی به خوبی پی خواهد رفت.

راه‌حل و پیشنهادات

ایجاد **سامانه سنجش و ارزیابی اقتصادی دولت** می‌تواند نقش مهم و بسزایی در تحقق شعار سال را داشته باشد و دیوان محاسبات می‌تواند به عنوان ناظر بر این سامانه عمل کند و باعث هم افزایی این وظیفه شود. اگر این اتفاق عملی نشود هر کسی می‌تواند ادعایمانع‌زدایی و پشتیبانی از تولید را داسشته باشد.اصلاح رویه صدور مجوزهای کسب‌وکار و نظارت دیوان محاسبات بر **ایجاد پنجره واحد فیزیکی شروع کسب‌وکار**، پنجره باید هرچه سریع‌تر راه‌اندازی شود تا ما با توجه به شرایط بحرانی وجود کرونا در کشور بتوانیم کسب و کار را در جهت رونق و مانع‌زدایی و پیشرفت مشاهده کنیم.

لازمه تشـــکیل **کمیته تولید، پشتیبانی، مانع‌زدایی** در همه دستگاه‌های اجرایی طبق منویات مقام معظم رهبری، هم سو با قوای سه گانه و راهبردهای دستگاه مربوطه.

تشکیل **صندوق توسعه تولید و بهبود کسب و کار**. با ایجاد این صندوق توسط دولت و نظارت بر آن توسط دیوان محاسبات می‌توان هزینه کرد و نتایج اقدامات دولت در جهت افزایش تولید را مورد بررسی و کنترل قرار داد و تصمیمات لازم در جهت هماهنگی و هم افزایی عملکرد صندوق را اتخاذ نمود.

احصا قوانین رفع موانع تولید و نقش نظارتی دیوان محاســبات دراجرایی این قوانین توســط مجلس شورای اسلامی.

نظارت بر اجرای قانون واگذاری شهرک‌های صنعتی به بخش خصوصی و ارائه گزارشات لازم جهت اصلاح قوانین توسط دیوان محاسبات به مجلس شورای اسلامی.

لزوم تشکیل **هیات مستشاری جداگانه برای نظارت بر بانک‌ها**.

نظارت بر اجرای سیاست‌های پولی و مالی جهت شفاف‌سازی، بررسی، نظارت و اعلام اشکالات در نظام بانکی کشــور و لزوم اصلاح آن برای ایجاد فضای مناســب در جهت افزایش تولید توسط بنگاه‌ها تولیدی می‌تواند کشــور را در جهت افزایش تولید ملی و مانع‌زدایی و پشــتیبانی از تولید یاری کند.لزوم تشکیل هیات مستشاری جداگانه برای نظارت بر بانک ها.

از آنجایی که تورم بلای جان تولید اســت دیوان محاســبات برای جلوگیری از تزریق پول پر قدرت و مهار تورم، دولت را به پرداخت بدهی‌های معوقه خود مکلف کند.اقدامات انقباضی از این دست می‌تواند مانع تزریق پول به سیستم بانکی و ایجاد تورم فزاینده در کشور شود.

ایجاد **کارگروه تخصصی شناســایی موانع تولید در کشــور** توســط دیوان محاســبات و ارائه پیشنهادات عملی و واقع‌بینانه به دولت جهت افزایش و مانع‌زدایی از تولید.

فهرست منابع

۱. قانون دیوان محاسبات کشور. مصوب ۶۲/۴/۱۶.
۲. قانون محاسبات عمومی.
۳. ابوالفضل دره‌زرشکی. نقش دیوان محاسبات در افزایش تولید ملی.
۴. قانون تفریغ بودجه سالهای پس از انقلاب ۱۳۶۵.
۵. سایت رسمی دیوان محاسبات کشور ایران www.dmk.ir
۶. خبرگزاری فارس https://www.farsnews.ir/news/
۷. زهرا مرادیان، نقش دیوان محاسبات در تحقق اقتصاد مقاومتی
۸. برنامه ۵ ساله بهبود عملکرد دیوان محاسبات کشور.۱۳۸۷ مرکز آموزش دیوان محاسبات کشور.
۹. استقلال قوا در قانون اساسی. وبسایت حقوق ایران.
۱۰. سیاستهای کلی نظام در بخش‌های مختلف (مالی ، امنیت اقتصادی، اصل ۴۴ و ...)
۱۱. خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران. تهران – ایرنا www7.iran.ir
۱۲. نورث، داگلاس ســی، (۱۳۸۵)؛ نهادها، تغییرات نهادی و عملکرد اقتصادی. ترجمه محمدرضا معینی، ســازمان برنامه و بودجه، تهران.